Azərbaycan – qlobal məkanda regional güc

Azərbaycan uzun illərdir ki, beynəlxalq münasibətlərdə öz rolunu fəal şəkildə gücləndirir, mühüm tədbirlərin və təşəbbüslərin təşkilatçısı kimi çıxış edir. Avropa və Asiyanın kəsişməsində yerləşməsi ölkəmizi dialoq üçün əlverişli məkana çevirir. Bu mənada, Qarabağ Universitetində 7-ci ADA Siyasi Forumu çərçivəsində 2 mühüm panel sessiyanın keçirilməsi dediklərimizi əyani şəkildə təsdiqləyir.

Qarabağ Universitetində Beynəlxalq Münasibətlərin Təhlili Mərkəzinin idarə heyətinin sədri Fərid Şəfiyevin moderatorluq edəcəyi birinci paneldə "Geosiyasi dəyişikliklər və onların regional suverenliyə təsiri" mövzusu müzakirə edildi. İkinci paneldə isə "Yeni dünya nizamı: İqtisadi transformasiya və rəqəmsal inqilabdan gözləntilər" mövzusuna həsr olundu. Paneldə müzakirələr ADA Universitetinin prorektoru, Milli Məclisin deputatı Fariz İsmayılzadənun moderatorluğu ilə aparıldı. Müzakirələrdə iqtisadi müstəqillik, texnologiyaların qlobal güc bölgüsünə təsiri və dayanıqlı inkişaf yanaşmaları da gündəmə gətirildi.

Əlbəttə, bu gün müasir dünya qlobal siyasətin, iqtisadiyyatın və cəmiyyətin bütün aspektlərinə təsir edən dərin dəyişikliklər dövrünü yaşayır. Rəqəmsallaşma və texnoloji irəliləyişlər qlobal iqtisadiyyatı və rabitəni kökündən dəyişdirir. Süni intellekt, blokçeyn və digər yeniliklər inteqrasiya proseslərini sürətləndirməklə yanaşı, həm də dünya üçün kibertəhlükəsizlik, məlumatların qorunması və resursların ədalətli bölüşdürülməsi kimi yeni problemlər yaradır. Eyni zamanda, iqlim dəyişikliyi, demoqrafik dəyişikliklər, miqrasiya və pandemiya ölkələr arasında daha sıx əməkdaşlıq tələb edir. Buna görə də, qlobal problemlərin daha effektiv həlli üçün qlobal miqyasda dialoqun aparılmasına həmişə zərurət var.

Bu da bir faktdır ki, geosiyasi dəyişikliklər hökumətlərin və beynəlxalq münasibətlərin müxtəlif aspektlərinə təsir edərək regional suverenliyə əhəmiyyətli təsir göstərir. Burada ilk aspekt güc balansının dəyişməsidir. Belə ki, güclərin geosiyasi balansında dəyişikliklər dövlətlər və regional bloklar arasında təsir dairəsinin yenidən bölüşdürülməsinə səbəb olur. Bu, iqtisadi və hərbi gücü daha az güclü ölkələrin suverenliyini zəiflədə, onları böyük dövlətlərin qərarlarından daha çox asılı vəziyyətə sala bilər.

Regional süverenliyə təsir göstərən ikinci amil iqtisadi qarşılıqlı fəaliyyətdir. Qloballaşma və iqtisadi qarşılıqlı asılılıq müstəqil iqtisadi qərarlar qəbul etməkdə dövlətlərin suverenliyini məhdudlaşdıra bilər. Eyni zamanda, beynəlxalq ticarət müqavilələrinin və maliyyə institutlarının milli iqtisadi siyasətlərə məhdudiyyətlər qoya bilmələrini də qeyd etmək vacibdir. Məsələn, ölkələrə qarşı tətbiq edilən iqtisadi sanksiyalar onların iqtisadi suverenliyini ciddi şəkildə məhdudlaşdırır.

Dövlətlərin süverenliyinə təsir göstərən amillər arasında informasiya sahəsi də var. İnformasiya texnologiyalarının və sosial şəbəkələrin inkişafı informasiya sferasında milli suverenliyə təsir göstərə bilər. Bundan əlavə, informasiya məkanına xarici müdaxilə milli informasiya təhlükəsizliyinə xələl gətirə və ictimai rəyə təsir göstərə bilər. Məsələn, hökumət strukturlarına kiberhücumların həyata keçirilməsi və ya sosial şəbəkələr vasitəsilə seçkilərə təsir göstərilməsi hazırda bütün dövlətləri narahat edir.

Dövlətlərin milli süverenliklətinə daha çox təsir amillər arasında hərbi münaqişələrin yer alması heç kimə sirr deyil. Hərbi münaqişələr və müdaxilələr dövlətlərin suverenliyini birbaşa poza bilən xarici təsirlərdən biridir. Ölkələrin daxili işlərinə kənardan müdaxilənin ərazi və siyasi proseslər üzərində nəzarətin itirilməsinə gətirib çıxara biləcəyi də hamıya məlumdur.

Bütövlükdə, geosiyasi dəyişikliklər dövlətlərin öz suverenliyini qorumaq və beynəlxalq əməkdaşlıqda iştirak etmək arasında tarazlıq yaratmalı olduğu mürəkkəb və dinamik mühit yaradır. Bu mənada, strateji mövqeyi, zəngin resursları və aktiv xarici siyasəti Azərbaycanı sürətlə dəyişən beynəlxalq müstəvidə mühüm oyunçuya çevirir. Qlobal koordinat sisteminin transformasiyası kontekstində ölkəmiz nəinki uyğunlaşmağa, həm də yeni dünya düzəninin formalaşmasına da öz töhfəsini verir.

Xüsusilə qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycanın 2020-ci ildə Qarabağ münaqişəsində qələbəsi və 2023-cü ildə ərazilərin yekun olaraq qaytarılması ölkənin beynəlxalq aləmdə mövqeyini daha da möhkəmləndirdi. Bu, həm də infrastruktur layihələrinə (Zəngəzur dəhlizi) təkan verdi, Azərbaycanın Xəzər, Transqafqaz və Avropa arasında tranzit qovşağı kimi əhəmiyyətini artırdı. Buna görə də, birmənalı şəkildə deyə bilərik ki, yeni dünya düzənində Azərbaycan Şərqlə Qərb arasında, sadəcə, "körpü" deyil, Bakı regional proseslərə təsir göstərmək və qlobal transformasiyada iştirak etmək iqtidarında olan müstəqil aktordur.

Beləliklə, hadisələrin gözlənilməz hala gəldiyi bir dünyada milli maraqların qorunması ilə bərabər sürətlə dəyişən dünyada qarşılıqlı hörmətə əsaslanan güclü əlaqələrin yaradılması istiqamətində güclü siyasət yürüdən Azərbaycan nümayiş etdirir ki, yeni geosiyasət şəraitində hər hansı bir hərbi və iqtisadi bloklara qoşulmayan dövlətlər ancaq düşünülmüş strategiya əsasında öz suverenliyini möhkəmləndirə bilər və dialoqun fasiləsiz aparılması, eyni zamanda, hər bir dövlətin prioritet saydığı sahələrdə əməkdaşlığın gücləndirilməsi strateji vəzifə olaraq qalmalıdır.

Əlbəttə, qlobal risklər hər zaman olacaq və məhz strateji düşünən dövlətlər sürətlə dəyişən reallıqlara uyğunlaşa biləcəklər. Azərbaycan yürütdüyü siyasət ilə sübut edir ki, geosiyasi dəyişikliklərin özü ilə gətirdiyi yeni çağırışlara adekvat cavab vermək potensialına malikdir. Coğrafiya tale olaraq qalır, lakin XXI əsrdə tale öz hüdudlarından daha geniş düşünə bilənləri də sevir. Azərbaycan məhz belə düşünən və siyasət yürüdənlərdəndir.

Səbuhi MƏMMƏDOV
XQ

Xalq qəzeti .- 2025.- 9 aprel (№ 68).- S.5.